

Nr 425.

Av herr **Mosesson m. fl.**, om vissa ändringar i det vid val till riksdagens andra kammare tillämpade proportionella valsystemet.

Vid trenne riksdagar å rad, år 1925, 1926 och 1927, har riksdagen haft att taga under omprövning motionsvis framförda förslag, åsyftande återgång till majoritetsval i enmansvalkretsar vid val av representanter till riksdagens andra kammare.

Samtliga dessa förslag hava av konstitutionsutskottet avstyrkts, under uttalande att de förändringar i gällande bestämmelser, som kunna anses erforderliga, böra enligt utskottets mening *genomföras inom det nuvarande systemets ram*, och båda kamrarna hava gång efter annan biträtt konstitutionsutskottets på sagda skäl grundade hemställanden om avslag å berörda förslag.

Tiden bör sålunda vara inne att, i anslutning till den anvisning som givits av konstitutionsutskottet, i stället på allvar upptaga frågan om att i den nuvarande proportionella valordningen till andra kammaren vidtaga de förändringar, som finnas nödiga för att bereda de olika partierna en representation, som verkligen svarar mot deras vid valen utvisade styrka.

Det proportionella valsystemet är ju avsett att skapa en representation, som så troget som möjligt avspeglar de olika meningsriktningarna inom landets väljarkår, och vilken följaktligen ej bör gynna de större partierna på de mindres bekostnad.

Det är fördenskull ingen dag för tidigt att göra ett verkligt försök att undanröja den nuvarande valmetodens brister i nu berörda hänseende, och då en av regeringen föranstaltad utredning i sådant syfte numera föreligger, innefattande förslag till ändringar i hithörande delar av riksdagsordningen och lagen om val till riksdagen, synas oss alla skäl tala för att denna utrednings resultat, innan innevarande fyraårsperiod går till ända, göras till föremål för riksdagens prövning.

Då det för närvarande torde vara oavgjort, huruvida någon proposition i denna fråga kommer att avlätas till årets riksdag, få vi, med bifogande av 1927 års vallagstiftningssakkunniges betänkande av den 14 februari 1928 och under åberopande av den närmare utredning, som i detta betänkande innehålls, härmed hemställa,

att riksdagen ville besluta att såsom vilande till vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse av §§ 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 22 och 25 riksdagsordningen.

Riksdagsordningen.

§ 11.

Vill någon klaga över förrättning för utseende av ledamöter av första kammaren, må han däröver hos konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos vederbörande protokollsförare äska behörigt protokollsutdrag, vilket inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust av talan, sist inom en månad efter förrättningens slut sina till konungen ställda besvär ingiva till konungens befallningshavande, som genom kungörelse, vilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom vilken förklaring må över besvären till konungens befallningshavande avlämnas. Sedan den tid tilländalupit, har konungens befallningshavande att besvärshandlingarna jämte de förklaringar, som må hava inkommit ofördröjligen till konungen insända, för att i dess regeringsrätt skyndsamt föredragas och avgöras.

§ 13.

1. Andra kammarens ledamöter skola till ett antal av tvåhundra-trettio väljas vart fjärde år å dag, under september månad, som i vallagen sägs. Valen gälla för fyra år, räknade från påföljande januari månads början.

2. Förordnar konungen, på sätt i § 3 sägs, om nya val till andra kammaren, förrättas dessa ofördröjligen å dag, som bestämmes på sätt i vallagen sägs; och gälla dessa val för den tid, som återstår av fyraårsperioden.

§ 14.

Valrätt tillkommer, med lika röst för alla röstande, en var man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder.

Valrätt må dock ej utövas av:

- a) den, som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;
- b) den, som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;
- c) den, som är från valrätten utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 15.

Valen äro omedelbara och proportionella.

§ 16.

För valen är riket indelat i valkretsar. Vart och ett av rikets län så och Stockholms stad utgör en eller flera valkretsar. Indelningen i valkretsar innehålles i vallagen.

§ 17.

1. Tvåhundrafemton av kammarens ledamöter utses valkretsvis, i varje valkrets till antal, som för varje fyraårsperiod av konungen fastställles med hänsyn till folkmängden vid början av året näst före perioden enligt följande grunder:

a) I varje valkrets väljes en riksdagsman för varje fullt tal motsvarande en tvåhundrafemtondel av rikets folkmängd.

b) För valkrets, vars folkmängd ej uppgår till fullt tre tvåhundrafemtondelar av rikets folkmängd, väljas dock tre riksdagsmän.

c) Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning av stadgandena under a) och b) bör utses, icke uppgår till tvåhundrafemton, skola, för ernående av detta antal, de valkretsar, vilkas folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt stadgandet under a) äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, var för sig i ordning efter överskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro överskottstalen lika för två eller flera valkretsar, avgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottnig på sätt i 6 § 6 mom. är stadgat.

2. Femton av kammarens ledamöter utses i valkretsarna med hänsyn till fördelningen av samtliga i riket avgivna röster.

3. Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 18.

Avgår riksdagsman, innan den tid, för vilken han blivit vald, tilländalupit, fylles ledigheten på sätt i vallagen sägs.

§ 22.

Vill någon klaga över förrättning för utseende av ledamöter av andra kammaren, må han däröver hos konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos konungens befallningshavande äska behörigt protokollsutdrag, vilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust av talan, sist inom tio dagar efter förrättningens slut sina till konungen ställda besvär ingiva till konungens befallningshavande, som, på sätt i 11 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings avgivande bestämda tid tilländalupit, har konungens befallningshavande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till konungen insända, varefter med målet vidare så förhålles, som i 11 § sägs.

§ 25.

Riksdagsmannaval förrättas med slutna sedlar.

Stockholm den 18 februari 1928.

Gust. Mosesson.

O. Johansson
i Edsbyn.

Carl Björling.

1927 ÅRS VALLAGSTIFTNINGSSAKKUNNIGES BETÄNKANDE.

*Till**Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.*

Genom beslut den 6 december 1927 har herr statsrådet med stöd av nådigt bemyndigande den 2 nämnda månad tillkallat ledamoten av riksdagens första kammare f. d. envoyén David Bergström, ledamoten av riksdagens andra kammare lantbrukaren G. H. Andersson i Rasjön och t. f. hovrättsfiskalen B. Hagström att i egenskap av sakkunniga inom justitiedepartementet biträda vid beredning av vissa vallagstiftningsfrågor; och har åt undertecknad Bergström uppdragits att i egenskap av ordförande leda de sakkunnigas arbete.

De sakkunnigas uppgift har varit att utreda och framlägga förslag »i syfte» — såsom uti två vid 1926 års riksdag väckta motioner (nr 227 i första kammaren av herr Carl Gustaf Ekman m. fl. och nr 352 i andra kammaren av herr Hamilton m. fl.) sägs — »att vid val till riksdagens andra kammare tillförsäkra de olika partierna mandat i förhållande till deras sammanlagda rösttal».

I nämnda syfte hava de sakkunniga utarbetat förslag till ändringar i riksdagsordningen och lagen om val till riksdagen, vilka förslag härmed framläggas jämte en kort redogörelse för förslagens innebörd och de motiv, vilka föranlett de sakkunniga att stanna för den lösning av hithörande frågor, lagtexten angiver.

Bifogade statistiska tabeller hava på uppdrag utarbetats av aktuarien i kungl. statistiska centralbyrån Ivar Uhnбом, vilken även biträtt de sakkunniga med granskning av uppgjorda förslag till lagtext.

I samband med den år 1918 i princip beslutade författningsrevisionen tillsattes år 1919 de s. k. proportionsvalsakkunniga för utredning och avgivande av förslag angående de ändringar i gällande bestämmelser rörande proportionella val, som för avhjälpande av bristerna i det dåvarande valsystemet kunde anses påkallade.

I sitt betänkande II, avgivet den 18 april 1921, göra dessa sakkunniga på tal om åstadkommande av en exaktare proportionell representation vid valen till andra kammaren följande uttalande:

»Vad som drivit fram proportionalismen är önskan att bereda icke blott majoriteten utan också minoriteten en tillbörlig andel av representantplatserna. Det yttersta kravet blir, att representationen skall utgöra en fullt trogen spegelbild av väljarkårens politiska gruppering; partiernas ömsesidiga styrkeförhållanden i den förra skola till fulla sammanfalla med deras ömsesidiga styrkeförhållanden inom den senare.»

De sakkunniga konstatera därefter, att detta proportionalismens yttersta krav icke uppfylldes av den då förefintliga valmekanismen vid valen till andra

kammaren. Därest valresultatet för samtliga valkretsar i riket sammanställdes, visade det sig, att valresultatet icke tillfredsställde kraven på en i görli-gaste män exakt matematisk platsfördelning. Somliga partier hade vid de enligt 1909 års proportionella metod förrättade valen blivit underrepresenterade i förhållande till sitt rösttal i hela riket, medan andra partier hade blivit över-representerade. I regel hade de smärre partierna blivit underrepresenterade, då den gällande d'Hondtska fördelningsregeln gynnade de större partierna.

De proportionsvalsakkunniga undersökte sedermera i nämnda betänkande, vilka åtgärder kunde tänkas vidtagna för avhjälpande av de påvisade missför-hållandena. Den enda åtgärd, dessa sakkunniga därvid beslöto förorda, var en sådan förstoring av valkretsarna, att varje län i regel skulle komma att bil-da en valkrets. En dylik valkretsförstoring genomfördes också som bekant redan år 1921 i huvudsaklig överensstämmelse med vad de sakkunniga före-slagit.

De andra åtgärder i nämnda syfte, beträffande vilka de sakkunniga före-togo en undersökning, voro dels en förändring i principerna för fördelningen av platserna mellan partierna i en valkrets, dels ock införandet av ett utjäm-ningsförfarande, varigenom partierna skulle komma att erhålla en mot sina rösttal i riket svarande representation i kammaren. Vidkommande förstnämnda åtgärd undersökte de sakkunniga särskilt, huruvida den gällande s. k. d'Hondt-ska fördelningsregeln lämpligen borde ersättas med den s. k. valkvotsregeln, men stannade de sakkunniga för att förorda bibehållandet av förstnämnda regel såsom den bästa och lämpligaste. Vidkommande den senare åtgärden un-dersökte de sakkunniga dels möjligheten av att, sedan fördelning enligt gäl-lande bestämmelser ägt rum, överflytta mandat från ett parti till ett annat för att därigenom åstadkomma utjämning mellan partierna, dels ock möjlig-heten av att införa s. k. tilläggsmandat, varigenom de underrepresenterade par-tierna skulle kunna erhålla ett antal platser i utjämningssyfte. De sakkunniga ansågo sig icke heller kunna förorda införandet av något dylikt system. De motiv, som härvidlag voro bestämmande för de sakkunniga, kunna sammanfat-tas därutinnan, att »proportionell rättvisa» icke finge anses vara ett över alla andra hänsyn stående intresse och att ett dylikt system i än högre grad än vad som överhuvud med en proportionell valmetod vore nödvändigt skulle förmin-ska personmomentet i valförfarandet till förmån för partimomentet.

Den enda åtgärd, som utöver valkretsförstoringen vidtagits till befrämjande av ett ur proportionell synpunkt riktigt valresultat, är införandet år 1924 av möjligheten att å valsedlarna utsätta jämte parti- även underparti- och frak-tionsbeteckning, eller som det enligt den år 1927 införda terminologien heter kartell-, parti- och fraktionsbeteckning, med därav föranledda sammanräk-ningsbestämmelser, varigenom ingåendet av valkarteller underlättades och de smärre partiernas chanser att göra sig gällande något ökades. Motioner i syfte att införa ett system med tilläggsmandat eller annat utjämningförfarande hava inom riksdagen väckts åren 1922 och 1926 men, i enlighet med konsti-tutionsutskottets avstyrkande, av kamrarna avslagits.

De nu tillsatta sakkunniga hava för lösandet av sin uppgift icke ansett sig behöva närmare ingå på de möjligheter att befrämja en ur proportionell syn-punkt riktig fördelning av mandaten, som skulle ligga i en ytterligare förstoring av valkretsarna eller i en ändring av reglerna för fördelning av mandaten mellan partierna i en valkrets. Ett överskridande av länsgränserna vid val-kretsindelningen torde allmänt erkännas vara olämpligt, och den kritik, 1919 års sakkunniga ägnat valkvotsmetoden, torde få anses avgörande. Dessutom kan man på nu antydda vägar, såsom nämnda sakkunniga påpekat, aldrig nå fram till den fullt exakta platsfördelning, vilken ansetts eftersträfvansvärd.

De nu tillsatta sakkunniga hava därför allenast ingått på en undersökning,

huru ett utjämningsförfarande lämpligast skulle kunna anpassas till vår nu gällande valmetod. Härvid hava de sakkunniga stannat för en metod med tilläggsmandat. Ett utjämningsförfarande, varigenom platser, som redan preliminärt tilldelats vissa partier i vissa valkretsar, överflyttades till andra partier, eventuellt även till andra valkretsar, måste helt visst uppväcka de starkaste betänkligheter. De sakkunniga få härvidlag hänvisa till den kritik, som i proportionsvalsakkunnigas betänkande år 1922 ägnats ett av riksdagsman Hage vid 1918 års riksdag motionsvis framfört förslag.

De sakkunniga tillstyrka sålunda, därest åtgärder i ifrågavarande syfte skola vidtagas, ett valsystem, varigenom först ett visst antal platser såsom nu besättas i de särskilda valkretarna var för sig och i huvudsak enligt nu gällande regler, samt därefter, sedan valresultatet uti samtliga rikets valkretsar fastslagits, ett visst antal platser fördelas å de vid valet förekommande partierna på sådant sätt, att en ur proportionell synpunkt riktig fördelning av platserna mellan partierna för hela riket åstadkommes.

Den första fråga, som vid införandet av en dylik metod uppkommer, blir, huru många platser, som skola tillsättas valkretsvis, och huru många platser, som skola utgöra tilläggsmandat. De sakkunniga hava därvid utgått från att kammarens ledamotsantal bör bliva oförändrat. Planer hava ju under senare år varit å bane att minska antalet riksdagsmän, och någon ökning av antalet torde i varje fall icke böra ifrågakomma. Tilläggsmandaten måste därför så att säga tagas från de nu valkretsvis tillsatta mandaten. Dessas antal torde emellertid å andra sidan icke böra minskas i vidare mån än som är nödvändigt för att uppnå det med tilläggsmandaten åsyftade ändamålet. Vid de statistiska undersökningar, de sakkunniga låtit verkställa, har det befunnits, att därest 215 mandat tillsattes valkretsvis och 15 mandat bleve tilläggsmandat, skulle vid valet år 1921 — det första av de andra kammarval, vilka hållits efter valkretsförstoringen — fullständig utjämning ägt rum, d. v. s. samtliga partier hade erhållit så många representanter, som de med tillämpning av d'Hondts fördelningsregel skulle tilldelats, om hela riket utgjort en enda valkrets, medan däremot vid 1924 års val det största partiet, nämligen det socialdemokratiska, hade erhållit tre platser mera än det skulle tilldelats, om hela riket utgjort en valkrets.

Med det nu angivna antalet tilläggsmandat skulle ingen valkrets behöva förlora mera än ett av sina nuvarande mandat vid fördelningen å valkretsarna enligt nu gällande regler av de mandat, som skulle tillsättas valkretsvis. Vidare skulle icke heller någon valkrets erhålla färre antal mandat än som nu är det minsta för någon valkrets — fränsett Gotland — nämligen fem. På grund av nu angivna förhållanden hava de sakkunniga beslutat föreslå, att 15 av andra kammarens 230 platser göras till tilläggsmandat.

Den nästa fråga, som uppställer sig vid införandet av tilläggsmandatssystem, är efter vilka principer de varje parti tilldelade tilläggsmandaten skola besättas. Härvidlag kan man dels tänka sig, att för varje parti uppställdes »rikskandidater», vilka skulle komma i fråga vid besättandet av nämnda mandat, dels ock att mandaten tillsattes i de valkretsar, där vederbörande parti hade det största orepresenterade antalet röster.

De sakkunniga hava beslutat förorda sistnämnda möjlighet, och detta bland annat därför, att ett förfarande med »rikskandidater» skulle kunna i vissa avseenden försvåra det tekniska förfarandet vid valen. Med det system, de sakkunniga föreslå, komma några ändrade bestämmelser om valsedelns utseende icke att behöva införas, fränsett den nedan berörda förändringen, att den nuvarande möjligheten att utsätta kartell- och fraktionsbeteckning å sedeln borttoges. Ur den enskilde valmannens synpunkt komme valen att te sig på samma sätt som nu, endast med den skillnaden, att möjlighet föreläge att ytterligare

något namn på hans valsedel bleve placerat utöver vad som kunde väntas med hänsyn till antalet platser, vilka primärt skulle besättas i valkretsens.

Dessutom skulle ett system med »rikskandidater» svårligen låta sig genomföras utan införandet av officiella valförberedelser. 1919 års proportionsval-sakkunniga förordade officiella valförberedelser, men åtskilliga invändningar däremot hava rests, och dylika förberedelser lära ej heller behöva ifrågakomma med den metod, de sakkunniga förorda.

Partibeteckningen blir enligt de sakkunnigas förslag det avgörande vid sammanräkningen av rösterna för hela riket i och för tilläggsmandatens fördelning å partier, på alldeles samma sätt som före 1924 vid fördelningen av mandatet inom en valkrets. Det sistnämnda år införda systemet med möjlighet att anbringa tre »väljarbeteckningar» å valsedeln måste nämligen vid införandet av ett valsystem med tilläggsmandat slopas. Det senare systemet ersätter till sitt ändamål det förra, och en förening av dem båda skulle skapa besvärliga och fullkomligt onödiga tekniska komplikationer. Olika meningsriktningar eller grupper av valmän inom ett parti torde kunna framgå med särskilda listor utan användande av fraktionsbeteckning. Ett parti kommer ej att riskera någon mandatförlust genom splittring inom sig, enär gemensamma partibeteckningar för flera partier torde försvinna med det nya systemet.

Partibeteckningen för ett parti måste emellertid bliva fullständigt enhetlig i de olika valkretsarna i den mån partiet vill komma i betraktande såsom en enhet vid fördelningen av tilläggsmandaten. Det torde icke förefinnas några avgörande svårigheter för partiorganisationerna att för sina partier fastställa en dylik enhetlig beteckning. Den nu antydda metoden torde icke göra partibundenheten större än t. ex. ett system, enligt vilket från varje valkrets ett partis vallistor skulle anmälas till en centralmyndighet för att konstituera samverkan med avseende å tilläggsmandaten.

De sakkunniga vilja vidare framhålla, att ett system med tilläggsmandat — åtminstone i den form de sakkunniga givit det — måste antagas befrämja klara linjer i valkampanjen. Frestelsen att »stjäla» andra partiets partibeteckningar torde försvinna. Dylika manipulationer kunde utom annat medföra den risken, att det egna partiet icke erhöle sin behöriga del av tilläggsmandaten. Vidare undgår man vid ett tilläggsmandatsystem, såsom påpekats, användningen av kartell- och fraktionsbeteckningar. Varje parti torde komma att uppträda för sig utan samgående med något annat.

Den valmetod, de sakkunnigas lagförslag innebär, ter sig i detalj på följande sätt.

215 mandat fördelas av konungen å de särskilda valkretsarna i enlighet med de i riksdagsordningens nuvarande § 15 angivna grunder, d. v. s. i varje valkrets utses en riksdagsman för varje fullt tal, motsvarande en tvåhundraftondel av rikets folkmängd. Uppnår folkmängdssiffran i någon valkrets icke tre tvåhundraftondelar av rikets folkmängd, utses likväl tre riksdagsmän. Denna i paragrafens andra moment nu givna regel har för närvarande tillämpning allenast på Gotlands läns valkrets. De sakkunniga hava ansett Gotlands avskilda läge och lokala särkaraktär böra berättiga valkretsens som sådan att fortfarande utse tre riksdagsmän, även om betänkligheterna ur proportionalismens synpunkt mot ett mindre mandatantal än tre för någon valkrets minskas i och med införande av tilläggsmandat. De sakkunniga hava sålunda bibehållit den ifrågavarande undantagsregeln. Därest de 215 mandatet med tillämpning av nämnda regler icke bliva tillfullo fördelade å valkretsarna, skola de valkretsar, vilkas överskottstal äro störst, tilldelas de återstående mandatet i enlighet med de i riksdagsordningen § 15 mom. 3 angivna grunder.

Valens kungörande och förättande tillgår på motsvarande sätt som nu. I

kungörelsen angående valen meddelas, huru många av de 215 riksdagsmän, som skola tillsättas valkretsvis, äro att utse i valkretsen. Valsedlarna skola, såsom nämnts, liksom nu vara försedda med partibeteckning men få icke upptaga kartell- eller fraktionsbeteckning. Enligt nu gällande bestämmelser må antalet namn å valsedlarna utgöra högst två utöver det antal riksdagsmän, valet avser. Med hänsyn till möjligheten att valkretsen kan komma att erhålla tilläggsmandat föreslås, att antalet namn å valsedeln får utgöra högst tre utöver det antal riksdagsmän, som primärt skola utses i valkretsen.

Sammanräkning av rösterna inför konungens befallningshavande för utseende av de riksdagsmän, som primärt skola tillsättas i valkretsen, företages med tillämpning av de före 1924 gällande reglerna, d. v. s. desamma som fortfarande gälla beträffande första kammaren och återfinnas i 19, 20 och 22 §§ vallagen. Den förändringen är dock vidtagen, att sedan en person tillerkänts plats från ett parti, hans namn anses som obefintligt vid den fortsatta sammanräkningen. Härigenom kan ingen komma att erhålla plats från två eller flera partier, varigenom man undviker den nu gällande bestämmelsen, att vid beräkningen av antalet platser, som utdelats, platser, som besatts med samma person, skola beräknas blott som bråkdelar av en plats, vilken bestämmelse kunde medföra en del onödigt besvär vid fördelningen av tilläggsmandaten. Denna bestämmelse saknar i det närmaste praktisk betydelse, då det vid riksdagsmannavalen så gott som aldrig inträffar, att samma person framföres som kandidat under skilda partibeteckningar. Borttagandet av ifrågavarande stadgande torde därför icke kunna möta betänkligheter. Ändringen berör jämväl första kammaren, då skäl för olika bestämmelser för kamrarna härvidlag icke föreligga.

Innan fördelningen av tilläggsmandaten kan vidtagas, måste valen i de särskilda valkretsarna hava vunnit laga kraft. De röstsiffror, på vilka fördelningen skall grundas, måste vara definitivt fastslagna.

Enligt riksdagsordningen § 25 skall, när vid riksdagsmannaval valsedlar till större antal än hälften äro ogilla, nytt val anställas. Enligt vallagens bestämmelser skall, om riksdagsmän till föreskrivet antal icke blivit vid valet utsedda, nytt val anställas för besättande av den eller de återstående platserna. De sakkunniga föreslå bibehållandet av regeln om nytt val, oberoende av anförda besvär, för nämnda fall. Stadgandet angående det förra fallet har av redaktionella skäl överflyttats från riksdagsordningen till vallagen. Beträffande det senare fallet har den ändringen vidtagits, att det nya valet icke som nu avser blott de platser, vilka icke kunna besättas, utan det gamla valet blir ogillt och det nya valet gäller samtliga platser. När nytt valförfarande i vilket fall som helst måste vidtagas för hela valkretsen, synes det ur proportionalismens synpunkt riktigast att låta valet gälla samtliga platser. Motsvarande förändring är vidtagen jämväl beträffande första kammaren.

Förutom nu berörda fall, då vid andra kammarvalen konungens befallningshavande har att ex officio företaga nytt val, kan sådant även förrättas på grund av regeringsrättens upphävande av val efter anförda besvär. I de fall, då nytt val skall företagas, kan det givetvis bliva en avsevärd tidsutdräkt med besättandet av tilläggsmandaten. Regeringsrätten torde dock i de fall, då det förordnas om nya val, kunna giva sina utslag över de anförda besvären så snabbt, att då fråga är om besvär över ordinarie septemberval, det nya valet kan hållas samma år, innan den fyraårsperiod, för vilken valen gälla, inträder. Skulle jämväl omval upphävas, eller upphävas val, som hållits i anledning av kammarupplösning, kan det givetvis tänkas inträffa, att valen i valkretsarna icke kunna vinna laga kraft och tilläggsmandaten besättas, innan riksdagen sammankommer. Denna olägenhet lär emellertid i

dylika fall knappast kunna undvikas. Dock finnes skäl antaga, att sådana fall ytterst sällan skola inträffa. Det kan i detta sammanhang erinras om den vid 1927 års riksdag införda bestämmelsen i vallagen, att konungens befallningshavande skall företaga sammanräkning så snart ske kan, vilket i sin mån kan väntas främja ett snabbt fastslående av valresultatet. Att regeringsrätten så skyndsamt som möjligt kommer att giva utslag på besvär över valen kan ju ock tagas för givet.

De sakkunniga hava vidtagit den redaktionella ändringen i riksdagsordningen och vallagen, att det tydligt framgår, att besvärstid skall räknas från sammanräkningsförrättning, då det fastslås, vilken eller vilka personer äro utsedda till riksdagsmän. I samband därmed har föreslagits ett uttryckligt stadgande därom, att klagan över valets kungörande och förrättande endast må föras i sammanhang med besvär över utgången av sammanräkningsförrättning för utseendet av de riksdagsmän, som primärt skola tillsättas i valkretsen. Klagan över konungens befallningshavandes beslut angående besvär över valnämnds beslut om anmärkning mot röstlängd har också uttryckligen angivits kunna ske endast i sammanhang med besvär över utgången av nämnda sammanräkningsförrättning.

Fördelningen av tilläggsmandaten å partier och valkretsar skall enligt de sakkunnigas förslag verkställas av chefen för det departement, till vilket justitieärendena höra, i närvaro av tre riksbanks- och tre riksgäldsfullmäktige, detta i överensstämmelse med vad som gäller för granskningen av riksdagsmännens fullmakter och lottning jämlikt 6 § 6 mom. riksdagsordningen. Fördelningen sker med ledning av de vid sammanräkningsförrättningarna i valkretsarna förda protokoll, vilka konungens befallningshavande i avskrift skola insända till departementet.

Fördelningen av tilläggsmandaten å partier för riket sker på samma sätt som fördelningen av mandaten inom en valkrets. De olika partiernas rösttal för hela riket bliva grundläggande. Rösttalet för varje parti delas med det tal, som motsvarar antalet mandat, partiet tillhoppa erhållit i rikets samtliga valkretsar, ökat med 1. De jämförelsetal, som sålunda utfås, tagas till utgångspunkt vid tilldelningen av mandat. Därefter beräknas jämförelsetalen under fördelningens fortgång i enlighet med de i vallagens 20 § angivna regler, varvid hänsyn tages till såväl de valkretsvis besatta mandaten som de tilläggsmandat, vilka utdelats. Beträffande de partier, som blivit överrepresenterade i andra kammaren redan efter fördelningen av de 215 valkretsvis tillsatta mandaten, blir tydligen det första jämförelsetalet så lågt, att dessa partier aldrig komma i betraktande vid tilläggsmandatens fördelning.

De sakkunniga föreslå, att endast de partier, vilka erhållit åtminstone någon valkretsvis tillsatt plats, bliva berättigade att deltaga i tävlan om tilläggsmandaten. Man måste anse att ett parti för att skäligen kunna ha anspråk på att bliva representerat i riksdagen måste hava åtminstone något så starkt lokalt rotfäste, att det kan bliva representerat utan tillhjälp av något utjämningsförfarande. Eljest skulle det förefinnas möjligheter för ett parti, företrädande allnast något speciellt intresse eller någon mindre yrkesgrupp, att därest det inom hela landet kunde samla en tvåhundra-trettiondel av de avgivna rösterna erhålla representant i riksdagen.

Sedan det blivit fastslaget, huru tilläggsmandaten skola fördelas å partierna, vidtager fördelningen av varje partis tilläggsmandat å de olika valkretsarna. För varje parti sker denna fördelning å valkretsar på enahanda sätt, som fördelningen av mandaten å partier inom en valkrets. Även härvidlag tillämpas d'Hondts metod. För varje valkrets fastställes det jämförelsetal, med vilket partiet skulle tävlat om nästa plats, därest ytterligare en sådan varit att besätta inom valkretsen vid fördelningen av de valkretsvis tillsatta plat-

serna. Den valkrets, där partiet har det största jämförelsetalet, erhåller partiets första plats. Därefter delas partiets rösttal i denna krets med det tal, som motsvarar antalet platser, partiet erhållit i valkretsen av de valkretsvis tillsatta mandaten, jämte det utdelade tilläggsmandatet, ökat med 1. Det sålunda erhållna talet blir jämförelsetalet för valkretsen vid utdelningen av partiets nästa tilläggsmandat. Fördelningen fortsättes efter samma grunder till dess partiets samtliga tilläggsmandat blivit fördelade på valkretsarna.

Sedan förrättningen inför chefen för justitiedepartementet avslutats, meddelar denne de olika konungens befallningshavande i vilka valkretsar inom respektive län och för vilka partier tilläggsmandat skola besättas. Konungens befallningshavande utlyser då ny röstsammanräkning på samma sätt, som nu sker vid utseende av efterträdare åt avgången riksdagsman. Tilläggsmandat, som tillkomma ett parti i en valkrets, besättas såsom om partiet i valkretsen skulle erhållit ytterligare motsvarande antal mandat vid fördelningen av de valkretsvis tillsatta platserna.

Skulle det inträffa, att å partiets valsedlar i en valkrets icke finnes namn å någon, som kan erhålla tilläggsmandat, vilket tillkommer partiet i valkretsen, skall konungens befallningshavande genast anmäla detta till chefen för sagda departement. Mandatet tilldelas då den valkrets, vilken står närmast i tur att erhålla tilläggsmandat för partiet enligt ovan angivna regler. Skulle mandatet icke kunna besättas för partiet inom någon valkrets i riket — ett fall, vilket man dock knappast torde behöva räkna med i praktiken — skall tilläggsmandatet tilldelas det parti, som står närmast i tur att erhålla tilläggsmandat enligt de förut angivna grunderna för fördelningen av tilläggsmandaten å partierna.

De sakkunniga föreslå i viss mån ändrade bestämmelser beträffande utseendet av efterträdare åt avgången riksdagsman. Sålunda har i lagtexten förutsatts, att utsedd ledamot av andra kammaren skall vid själva sammanräkningsförrättningen kunna avsäga sig uppdraget, detta i överensstämmelse med vad som nu finnes stadgat beträffande första kammaren. Sedan rätten att avsäga sig riksdagsmannaskapet blivit obegränsad jämväl beträffande andra kammaren, böra motsvarande bestämmelser finnas också för denna kammare.

Enligt nu gällande regler skall nytt val anställas, därest å de valsedlar, vilka upptaga den avgångnes namn och på grund därav bidrogo till dennes placering vid valet, icke finnes namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i den avgångnes ställe. Detta förefaller emellertid något oegentligt vid ett proportionellt valsätt. Efterträdaren kommer i valkretsen, om partierna gå fram var för sig, att utses av det största partiet, även om den avgångne icke tillhört detsamma.

De sakkunniga föreslå därför avskaffandet av alla val för utseende av efterträdare åt avgången riksdagsman. Kan efterträdare icke utses enligt nu gällande regler, skall den lediga platsen tilldelas den av de förut icke valda, som stod närmast i ordningen att erhålla plats för partiet vid den ursprungliga platstilldelningen. Skulle icke heller på detta sätt efterträdare kunna utses, tillfaller, därest den avgångne innehåft något av de 215 valkretsvis tillsatta mandaten, den lediga platsen det parti, som vid den ursprungliga fördelningen av de valkretsvis tillsatta mandaten inom valkretsen stod närmast i tur att tilldelas plats vid fördelningens avslutande. Skulle ledig plats, som icke kan av ett parti i en valkrets besättas, vara tilläggsmandat, skall förfaras på samma sätt som när vid det primära tillsättandet av tilläggsmandaten ett sådant icke kunnat besättas av ett parti i den valkrets, som erhållit detsamma.

De oegentligheter, som ur proportionalismens synpunkt vid det nu beskrivna förfarandet kunna uppstå, torde icke vara större än de, som skulle uppkomma genom »stickval». För övrigt är det i verkligheten ytterligt sällsynt att ett

parti icke uppsätter tillräckligt antal namn å sina valsedlar. Också lär, efter den proportionella valmetodens införande, stickval aldrig hava förekommit.

Införandet av det vals-system, de sakkunniga i händelse av ett utjämningsförfarande tillstyrka, medför en icke oväsentlig omredigering av den del av riksdagsordningen, som berör andra kammarens bildande, därvid paragrafernas ordningsföljd något måste omkastas. De sakkunniga hava för uniformitetens skull även företagit en mindre omredigering av § 11, som angår besvär över förstakammarval. I vallagen har förfarandet vid tilläggsmandatens besättande upptagits i 86 §, vilket föranlett omkastning av ett par paragrafers ordningsnummer.

De sakkunnigas förslag innebär alltså följande ändrade lydelse av nedan angivna paragrafer i riksdagsordningen och vallagen:

Riksdagsordningen.

§ 11.

Vill någon klaga över förrättning för utseende av ledamöter av första kammaren, må han däröver hos konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos vederbörande protokollsförare äska behörigt protokollsutdrag, vilket inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust av talan, sist inom en månad efter förrättningens slut sina till konungen ställda besvär ingiva till konungens befallningshavande, som genom kungörelse, vilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom vilken förklaring må över besvären till konungens befallningshavande avlämnas. Sedan den tid tilländalupit, har konungens befallningshavande att besvärshandlingarna jämte de förklaringar, som må hava inkommit, ofördröjligen till konungen insända, för att i dess regeringsrätt skyndsamt föredragas och avgöras.

§ 13.

1. Andra kammarens ledamöter skola till ett antal av tvåhundra-trettio väljas *vart fjärde år å dag, under september månad, som i vallagen sägs. Valen gälla för fyra år, räknade från påföljande januari månads början.*

(Motsvarar nuvarande § 13 och § 17: 1.)

2. Förordnar konungen, på sätt i § 3 sägs, om nya val till andra kammaren, förrättas dessa ofördröjligen å dag, som bestämmes på sätt i vallagen sägs; och gälla dessa val för den tid, som återstår av fyraårsperioden.

(Motsvarar nuvarande § 17: 2.)

§ 14.

Valrätt tillkommer, med lika röst för alla röstande, en var man och kvinna, som är svensk undersåte och senast under nästföregående kalenderår uppnått tjugutre års ålder.

(Motsvarar nuvarande § 16.)

Valrätt må dock ej utövas av:

- a) den, som står under förmynderskap eller som är i konkurstillstånd;
- b) den, som är av allmänna fattigvården omhändertagen för varaktig försörjning;
- c) den, som är från valrätten utesluten på grund av ådömd straffpåföljd.

Till efterrättelse vid val skall finnas röstlängd; och skall, på sätt i vallagen finnes närmare bestämt, valrätten grundas på förhållandena vid tiden för röstlängdens tillkomst, ändå att förändring före valet inträffar.

§ 15.

(Motsvarar
nuvarande §
18 första
stycket.)

Valen äro omedelbara och proportionella.

§ 16.

(Motsvarar
nuvarande
§ 14.)

För valen är riket indelat i valkretsar. Vart och ett av rikets län så ock Stockholms stad utgör en eller flera valkretsar. Indelningen i valkretsar innehålles i vallagen.

§ 17.

(Motsvarar
nuvarande
§ 15 och
§ 18 sista
stycket.)

1. *Tvåhundrafemton av kammarens ledamöter utses valkretsvis, i varje valkrets till antal, som för varje fyraårsperiod av konungen fastställles med hänsyn till folkmängden vid början av året näst före perioden enligt följande grunder:*

a) I varje valkrets väljes en riksdagsman för varje fullt tal motsvarande en tvåhundrafemtondel av rikets folkmängd.

b) För valkrets, vars folkmängd ej uppgår till fullt tre tvåhundrafemtondelar av rikets folkmängd, väljas dock tre riksdagsmän.

c) Därest det antal riksdagsmän, som med tillämpning av stadgandena under a) och b) bör utses, icke uppgår till tvåhundrafemton, skola, för ernående av detta antal, de valkretsar, vilkas folkmängd mest överskjuter de tal, som enligt stadgandet under a) äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, var för sig i ordning efter överskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Öro äverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, avgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i 6 § 6 mom. är stadgat.

2. *Femton av kammarens ledamöter utses i valkretsarna med hänsyn till fördelningen av samtliga i riket avgivna röster.*

3. Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 18.

(Motsvarar
nuvarande
§ 17: 3.)

Avgår riksdagsman innan den tid, för vilken han blivit vald, tilländalupit, fylles ledigheten på sätt i vallagen sägs.

§ 22.

Vill någon klaga över förrättning för utseende av ledamöter av andra kammaren, må han däröver hos konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos konungens befallningshavande äska behörigt protokollsutdrag, vilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust av talan, sist inom tio dagar efter förrättningens slut sina till konungen ställda besvär ingiva till konungens befallningshavande, som, på sätt i 11 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings avgivande bestämda tid tilländalupit, har konungens befallningshavande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till konungen insända, varefter med målet vidare så förhålles, som i 11 § sägs.

§ 25.

Riksdagsmannaval förrättas med slutna *sedlar*.

Vallagen.

20 §.

1. Skola två eller flera platser besättas, fördelas de mellan de olika partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, vilket för varje gång uppvisar det största av nedan angivna *jämförelsetal*.

Jämförelsetalet är lika med partiets rösttal, så länge partiet ännu icke fått sig någon plats tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av partiet tilldelade platser, *ökat med 1*.

Plats, som blivit ett parti tilldelad, besättes genast så, att partiets första plats tillerkännes den, vars namn är det första i ordningen inom partiet, partiets andra plats den, som bär andra namnet i ordningen, partiets tredje plats den, som bär tredje namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund, *dock att namn å den, som redan fått sig plats tillerkänd från något parti, anses såsom obefintligt*.

Har ett parti redan fått sig tilldelad plats så många gånger, som motsvarar antalet av de namn å partiets valsedlar, vilka avse själva riksdagsmannavalet, varde det från vidare jämförelse uteslutet.

2. Skall blott en plats besättas, tillfaller platsen den, vars namn står främst i ordningen inom det parti, *som har högsta rösttalet*.

21 §.

Där någon, som blivit vald till riksdagsman, vid valtillfället avsäger sig uppdraget, skall valförrättaren genast företaga ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket den avgångne blivit *vald*.

Vid den nya sammanräkningen toges hänsyn blott till de valsedlar, vilka gällde för den avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen. Varje valsedel gäller såsom hel röst. Med iakttagande av att namn å någon, som blivit genom valet utsedd till riksdagsman, anses såsom obefintligt, skall röstvärdet tillgodoräknas det namn, som står främst av de för den avgångne riksdagsmannen särskilt upptagna efterträdarenamnen, eller, om sådant namn ej finnes, det namn för själva riksdagsmannavalet, som står främst å sedeln, eller, om ej heller sådant namn finnes, det namn, som står främst bland samtliga efterträdarenamnen å sedeln. Den, som erhållit högsta rösttalet, är vald i den avgångnes ställe.

Skulle jämväl sålunda utsedd riksdagsman vid valtillfället avsäga sig uppdraget, förfäres på enahanda sätt; och skall vid den nya sammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, som gällde för den först avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen.

23 §.

Äro vid valet valsedlar till större antal än hälften ogilla eller hava riksdagsmän icke blivit till föreskrivet antal utsedda, är valet ogillt och anställes genast nytt val.

51 §.

Över konungens befallningshavandes beslut må särskild klagan ej föras. Anföras besvär över *utgången av sammanräkningsförrättning, som jämlikt 77 § verkställts beträffande val, vid vilket beslutet tjänat till efterrättelse, må i sammanhang därmed talan mot beslutet fullföljas.*

52 §.

Har emot röstlängd, som blivit i föreskriven ordning framlagd, anmärkning ej förekommit, eller har i anledning av framställd anmärkning beslut givits och rättelse, där sådan ifrågakommer, i längden gjorts, lände den röstlängd vid riksdagsmannaval, som därefter, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd, hålles, till ovillkorlig efterrättelse, där ej, på sätt nedan stadgas, rättelse skall i längden verkställas.

Har på klagan, som i samband med besvär över *utgången av sammanräkningsförrättning* blivit förd, röstlängden i någon del förklarats felaktig, skall, evad felaktighet länt till *valets* upphävande eller ej, konungens befallningshavande i längden införa de av beslutet föranledda rättelser.

54 §.

1. Val i hela riket till andra kammaren förrättas, då valen ske på grund av *13 § 1 mom.* riksdagsordningen, å tredje söndagen i september månad samt i fall, som i *13 § 2 mom.* riksdagsordningen avses, å den sön- eller helgdag, som av konungen bestämmes.

I stad må dock valet av konungens befallningshavande utsättas att äga rum å den söckendag, vilken infaller närmast före sön- eller helgdag, som ovan sagts.

Då synnerliga skäl därtill äro, må konungen förordna, att val till andra kammaren för viss valkrets skall förrättas å annan dag än i första stycket sägs, dock att val på grund av *13 § 1 mom.* riksdagsordningen alltid skola utsättas till dag under september månad.

2. När val till andra kammaren förklarats *ogillt och nytt val skall anställas, förrättas detta* å sön- eller helgdag. I stad, som bildar egen valkrets, må dock valet av konungens befallningshavande utsättas att äga rum å söckendag, som infaller omedelbart före sön- eller helgdag, och i annan stad å söckendagen närmast före sön- eller helgdag, som för valkretsen i övrigt bestämmes till valdag. Då synnerliga skäl därtill äro, må konungen förordna, att valet skall hållas å annan dag än i förevarande moment sägs.

55 §.

När val till andra kammaren skall äga rum, låte konungens befallningshavande därom i god tid förut utgå kungörelser, som uppläses i kyrkorna och införes i ortstidningar.

I kungörelsen skall upptagas:

1) antalet av dem, som *jämlikt 17 § 1 mom. riksdagsordningen* skola väljas inom valkretsen;

2) dag och tid för valet;

3) valstället för varje valdistrikt; samt

4) tid och ställe för rösternas sammanräknande inför konungens befallningshavande *jämlikt 77 §*; skolande sammanräkningen utsättas att äga rum så snart ske kan.

Kungörelsen skall tillika innehålla erinran om den skyldighet, som *jämlikt 69 §* åligger valförrättare, att ofördröjligen till konungens befallningshavande insända de förseglade omslag, som *där* avses, ävensom valprotokoll och röstlängd.

59 §.

Vid valet skola begagnas valsedlar av vitt papper utan kännetecken.

Å valsedel skall ovanför namnen utsättas partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av valmän eller för viss *meningsriktning*).

Namnen skola å valsedeln uppföras i en följd, det ena under det andra, och må utgöras högst *tre* utöver det antal riksdagsmän, som *jämlikt 17 § 1 mom. riksdagsordningen skola väljas inom valkretsen*.

Valsedel bör innehålla tydlig uppgift på den eller de utseddans namn, titel eller yrke och hemvist så ock den beteckning i övrigt, som kan vara nödig för att fullt otvetydigt utmärka, vem eller vilka åsyftas.

69 §.

1. När alla, som vid det för valets slut fastställda klockslag äga tillträde till valet, avlämnat sina valsedlar, förklare ordföranden röstningen avslutad.

2. Omedelbart därefter uttagas valkuverten ur valurnan och räknas öppnade. I det protokoll, som i överensstämmelse med formulär 2 vid denna lag samt i formuläret gjorda anvisningar skall föras vid förrättningen, antecknas antalet valkuvert. Jämväl räknas och upptages i protokollet antalet av de personer, som enligt anteckningarna i röstlängden deltagit i valet. Därefter tillkännagives såväl antalet valkuvert som antalet av nyssnämnda personer.

3. a) Sedan de i 2 mom. föreskrivna åtgärder vidtagits, öppnas valkuverten och uttages innehållet.

b) Befinnes därvid ett valkuvert vara tomt eller dess innehåll utgöras av annat än en valsedel, skall, efter det att i senare fallet innehållet återinlagts, valkuvertet inläggas i ett annat kuvert, som tillslutes. Antalet sålunda tillslutna kuvert räknas, varefter kuverten inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas, att detsamma innehåller dylika kuvert, ävensom dessas antal.

c) Förekommer anledning antaga, att valsedel, som utgjort ett valkuverts enda innehåll, är ogill, lägges sedeln åsido. Antalet sålunda åsidolagda valsedlar räknas, varefter sedlarna inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas, att detsamma innehåller dylika valsedlar, ävensom dessas antal.

d) De valsedlar, vilka icke enligt bestämmelserna under b) och c) återinlagts i sina kuvert eller lagts åsido, ordnas *efter partibeteckning*. Antalet valsedlar *för varje parti* räknas, varefter *varje partis sedlar* för sig inläggas i ett eller flera omslag. Å varje omslag antecknas de ineliggande valsedlarnas *partibeteckning och antal*.

e) De omslag, varom i detta moment förmäles, skola, utöver ovan föreskrivna anteckningar, förses med anteckning, utvisande valdistriktet, där förrättningen äger rum. Omslagen skola vara av hållfast beskaffenhet samt omsorgsfullt förseglas under minst två närvarandes sigill, vilka sigill i protokollet avtryckas.

4. I protokollet skall, utöver vad i 2 mom. sagts, ytterligare antecknas:

a) antalet valkuvert, vilka enligt bestämmelserna i 3 mom. b) inneslutits i andra kuvert, jämte antalet omslag, vari dessa kuvert inlagts,

b) antalet valsedlar, vilka enligt bestämmelserna i 3 mom. c) lagts åsido, jämte antalet omslag, vari dessa sedlar inlagts,

c) antalet valsedlar *för varje parti* jämte antalet omslag, vari *partiets sedlar* inlagts.

5. Förrättningen bör utan avbrott bringas till slut. Därest särskilda skäl föranleda avbrott, må förrättningen icke avbrytas i annan ordning än att, sedan de i 2 mom. föreskrivna åtgärder vidtagits, versktällandet av de i 3 och 4 mom. föreskrivna åtgärder i sin helhet uppskjutes, dock icke längre än till påföljande dag. Innan förrättningen sålunda avbrytes, skall tid för densammas

fortsättande tillkännagivas; och skola valkuverten inläggas i omslag, vilka förseglas under minst två närvarandes sigill. Dessa omslag jämte andra till valet hörande handlingar skola därefter läggas i säkert förvar; och må förrettningen ej ånyo företagas, innan valförrättaren inför öppna dörrar förvisat sig om att de åsatta sigillen äro obrutna.

(Motsvarar
nuvarande
70 § 1
stycket.)

6. Sedan valprotokollet upplästs och dess riktighet bekräftats av ordföranden och två av de närvarande, avslutas valförrättningen med tillkännagivande av tid och ställe, som blivit utsatt för rösternas sammanräknande inför konungens befallningshavande *jämlikt 77 §*.

(Motsvarar
nuvarande
70 § 2
stycket.)

7. Valförrättaren insände därefter ofördröjligen till konungens befallningshavande dels de förseglade omslag, som i 3 mom. avses, dels ock valprotokollet och röstlängden. Sker insändandet med allmänna posten, skall försändelsen assureras.

70 §.

Över valets kungörande och förrättande må klagan föras allenast i sammanhang med besvär över utgången av den jämlikt 77 § företagna sammanräkningsförrättning.

72 §.

Till val på grund av 13 § 1 mom. riksdagsordningen må valsedelsförsändelse, varom i 71 § sägs, ej anordnas tidigare än den 20 augusti det år, valet sker, och till val i annat fall ej tidigare än dagen för konungens befallningshavandes kungörelse om valet. Ej heller må försändelse i något fall anordnas senare än valdagen.

Valsedelsförsändelse skall anses vara anordnad den dag, det i 74 § omförmälda vittnesintyget underskrives.

77 §.

Å utsatt tid och ställe verkställes av konungens befallningshavande inför öppna dörrar *sammanräkning* av de vid valet avgivna röster *för utseende av de riksdagsmän, som jämlikt 17 § 1 mom. riksdagsordningen skola väljas inom valkretsen*.

De från valförrättarna insända protokollen över röstningen granskas var för sig, och sigillen å omslaget till de vid varje protokoll fogade valsedlar jämföras med de sigill, som äro å protokollet avtryckta. Förekommer därvid ej skäligen anledning, att omslaget efter tillslutningen blivit öppnat, brytes förseglingen. I annat fall lämnas omslaget orubbade, och de däri inneslutna valsedlar inverka ej på valet.

Hava valsedelsförsändelser, varom i 74 § sägs, ankommit, räknas desamma och antalet jämföres med den över dylika försändelser förda boken. Därefter brytas försändelsernas ytterkuvert. Har försändelse ankommit senare än dagen efter valet eller har därtill begagnats annat ytterkuvert än i nämnda paragraf föreskrives eller förekommer skäligen anledning att ytterkuvert efter tillslutandet blivit öppnat, lämnas kuvertet obrutet, och däri innesluten valsedel vare utan verkan på valet.

Sedan ytterkuverten brutits, granskas innerkuverten med vidfästade blanketter. Finnas flera kuvert härröra från samma valman, äro de alla ogilla och läggas orubbade åsido.

I övrigt skall tillses,

att den, som avgivit valsedeln, är i röstlängden upptagen såsom röstberättigad och icke har inför valförrättaren utövat sin rösträtt,

att han jämlikt 71 § är behörig att i förevarande ordning avgiva valsedel, att valsedel avgivits inom den i 72 § stadgade tid och i enlighet med föreskrifterna i 73 och 74 §§,

samt att innerkuvertet är utan annat märke än ändamålsbeteckningen.

Brister något i nu nämnda hänseenden, lägges innerkuvertet orubbat åsido såsom ogillt. I annat fall avskiljes blanketten, och kuvertet nedlägges i en urna, i sammanhang varmed i röstlängden vid den röstandes namn antecknas, att rösträtten utövats.

79 §.

Ogill är valsedel:

till vilken använts annat än vitt papper;

å vilken finnes något kännetecken, som kan antagas vara med avsikt där anbragt;

vilken saknar partibeteckning *eller upptager sådan å annat ställe än ovanför namnen;*

vilken icke upptager något giltigt namn.

Finnas i ett valkuvert två likalydande valsedlar, skall allenast en sedel räknas. Finnas i annat fall än nu sagts i ett valkuvert två valsedlar, eller finnas i ett valkuvert flera än två valsedlar, vare de alla ogilla.

81 §.

1. Rösterna sammanräknas och riksdagsmän till antal, som jämlikt 17 § 1 mom. riksdagsordningen skola väljas inom valkretsen, utses enligt de i 19 §, 20 § 1 mom. och 22 § denna lag angivna grunder.

2. Där någon, som förklarats vald till riksdagsman, vid sammanräkningsförrättningen avsäger sig uppdraget, skall konungens befallningshavande genast företaga ny röstsammanräkning inom det parti, för vilket den avgångne blivit vald.

Vid den nya sammanräkningen tages hänsyn blott till de valsedlar, vilka gällde för den avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen. Varje valsedel gäller såsom hel röst, och röstvärdet skall tillgodoräknas den av de förut ej valde, vilkens namn står främst på sedeln. Den, som erhållit högsta rösttalet, inträde såsom ledamot i den avgångnes ställe. Mellan lika rösttal skilje lotten.

Skulle jämväl sålunda utsedd riksdagsman vid sammanräkningsförrättningen avsäga sig uppdraget, förfares på enahanda sätt; och skall vid den nya sammanräkningen såsom förut hänsyn tagas blott till de valsedlar, som gällde för den först avgångnes namn vid den sammanräkning, då namnet tilldelades plats i ordningen.

3. Finnes i fall, som i 2 mom. sägs, å där omförmälda valsedlar icke namn å någon, som kan inträda såsom ledamot i den avgångnes ställe, skall den lediga platsen tillerkännas den, vars namn är det första bland de förut icke valdas i den ordning, som mellan namnen å ifrågavarande partis valsedlar bestämmes enligt de i 19 och 22 §§ angivna grunder.

4. Plats eller platser, vilka icke heller med tillämpning av de i 3 mom. givna regler kunna besättas, skola tilldelas andra partier än förut på så sätt, att den första sålunda obesatta platsen tilldelas det av dessa partier, som efter de i 20 § 1 mom. och 22 § angivna grunder stod närmast i tur att tilldelas plats vid avslutandet av den på grund av stadgandena i 1 mom. verkställda platsfördelningen mellan partierna, den andra obesatta platsen det parti, som därefter stod i tur att tilldelas plats, och så vidare efter samma grund. Plats,

som sålunda blivit ett parti tilldelad, besättes enligt de i 3 mom. angivna grunder.

82 §.

Befinnes vid sammanräkningen valeslar till större antal än hälften ogilla eller hava riksdagsmän till föreskrivet antal icke kunnat utses, är valet ogillt, och anställer konungens befallningshavande ofördröjligen nytt val i valkretsen.

85 §.

Resultatet av sammanräkningen kungöres omedelbart genom uppläsning av det därvid förda protokoll. Med protokollets uppläsning är sammanräkningsförrättningen avslutad.

Konungens befallningshavande insänder därefter ofördröjligen avskrift av protokollet till det departement, till vilket justitieärendena höra.

86 §.

1. Inför chefen för det departement, till vilket justitieärendena höra, och i närvaro av tre bland de av riksdagen valde fullmäktige i riksbanken och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret företages, så snart ske kan sedan de jämlikt 77 § verkställda sammanräkningsförrättningar i rikets samtliga valvalkretsar vunnit laga kraft, med ledning av de till departementet inkomna protokollen däröver fördelning å partier och valkretsar av de platser, som skola tillsättas på grund av 17 § 2 mom. riksdagsordningen.

2. Vid denna fördelning ifrågakommer ej parti, som vid de jämlikt 77 § företagna sammanräkningarna icke tilldelats någon plats.

De femton platser, som skola besättas, fördelas mellan de övriga partierna sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas det parti, vilket för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal.

Partiets för hela rikets sammanlagda rösttal delas med det tal, som motsvarar antalet av partiet i hela riket vid de jämlikt 77 § företagna sammanräkningarna tilldelade platser, ökat med 1. Det tal, som sålunda erhålles, är partiets jämförelsetal, så länge partiet ännu icke fått sig någon av ifrågavarande femton platser tilldelad. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal för hela riket delas med det tal, som motsvarar antalet av samtliga partier såväl vid de jämlikt 77 § företagna sammanräkningarna som vid fördelningen jämlikt detta moment tilldelade platser, ökat med 1.

Mellan lika jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

3. De varje parti jämlikt 2 mom. tilldelade platser fördelas å valkretsar sålunda, att platserna, en efter annan, tilldelas den valkrets, där partiet för varje gång uppvisar det största av nedan angivna jämförelsetal.

För varje valkrets delas partiets rösttal med det tal, som motsvarar antalet av partiet i valkretsen vid den jämlikt 77 § företagna sammanräkningen tilldelade platser, ökat med 1. Det tal, som sålunda erhålles, är partiets jämförelsetal i valkretsen, så länge valkretsen ännu icke fått sig någon plats tilldelad för partiet vid fördelningen jämlikt detta moment. Därefter beräknas jämförelsetalet för varje gång så, att partiets rösttal delas med det tal, som motsvarar sammanlagda antalet av de partiet i valkretsen vid nämnda sammanräkning tilldelade platser och de valkretsen vid fördelningen jämlikt detta moment för partiet tilldelade platser, ökat med 1.

Mellan lika jämförelsetal skall, där så erfordras, skiljas genom lottning.

4. Sedan sålunda platserna ifråga fördelats å partier och valkretsar, lämnar chefen för sagda departement vederbörande konungens befallningshavande nödig underrättelse om nämnda fördelning; och företager konungens befall-

ningshavande för varje valkrets, som ifrågakommer, så fort ske kan, vid offentlig förrättning, så kungjord, som i 26 § sägs, ny röstsammanräkning inom parti, för vilket ytterligare en eller flera riksdagsmän skola utses i valkretsen. Vid denna sammanräkning tillerkännes den första plats, som skall av ett parti besättas, den, vars namn är det första bland de förut icke valdas i den ordning, som mellan namnen å partiets valsedlar bestämmes enligt de i 19 och 22 §§ angivna grunder, den nästa platsen den, som bär det nästa namnet i ordningen, och så vidare efter samma grund.

Där någon, som förklarats vald till riksdagsman, vid sammanräkningsförrättningen avsäger sig uppdraget, skall konungens befallningshavande genast företaga ny röstsammanräkning enligt de i 81 § 2 och 3 mom. angivna grunder.

Vid förrättning, som i detta moment avses, skall konungens befallningshavande föra protokoll enligt formulär, som av konungen fastställles.

Efter sammanräkningen skola valsedlarna åter inläggas under försegling.

Förrättningen avslutas med uppläsande av protokollet.

5. Har vid förrättning, som i 4 mom. sägs, inom något parti vederbörligt antal riksdagsmän icke kunnat utses, anmäler konungens befallningshavande skyndsamt förhållandet till chefen för sagda departement. Plats eller platser, beträffande vilka sålunda anmälts, att de icke kunnat besättas, skola, sedan vederbörande sammanräkningsförrättning vunnit laga kraft, tilldelas andra valkretsar än förut på så sätt, att ett partis första obesatta plats tilldelas den valkrets, som efter de i 3 mom. stadgade grunder stod närmast i tur att tilldelas plats för partiet vid avslutandet av den enligt samma moment verkställda fördelningen, partiets andra obesatta plats den valkrets, som därefter stod i tur att tilldelas plats, och så vidare efter samma grund. Chefen för sagda departement fastställer, i närvaro av de riksdagens fullmäktige, som i 1 mom. sägs, vilken eller vilka valkretsar platsen eller platserna skola tillkomma, samt lämnar vederbörande konungens befallningshavande nödig underrättelse därom; och har konungens befallningshavande att inom partiet verkställa sammanräkning, som i 4 mom. sägs, för utseende av riksdagsman eller riksdagsmän.

6. Kan vederbörligt antal riksdagsmän för partiet icke utses inom riket, skola den eller de återstående platserna tilldelas det eller de partier, som efter de i 2 mom. stadgade grunder stodo närmast i tur att tilldelas plats vid den enligt samma moment verkställda fördelningens avslutande. Därefter fastställles, vilken eller vilka valkretsar, platsen eller platserna skola tillkomma, och utses riksdagsman eller riksdagsmän, allt enligt de i 5 mom. angivna grunder.

87 §.

Fullmakt för vald riksdagsman utfärdas av konungens befallningshavande. Sådan fullmakt skall hava följande lydelse:

»Vid röstsammanräkning, som den (dag, månad, år) jämlikt («77 §» eller «86 §») av lagen om val till riksdagen hållits för (valkretsens namn), har »N. N.» blivit utsedd till ledamot av riksdages andra kammare för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om sammanräkningen hållits efter fyraårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år»); »varom detta länder till bevis och fullmakt». Ort och tid.

(Motsvarar
nuvarande
86 §.)

88 §.

1. Har utsedd riksdagsman annorledes än i 81 § 2 mom. och 86 § 4 mom. sägs avgått före utgången av den tid, för vilken han blivit vald, då skall konun-

(Motsvarar
nuvarande
87 och 89 §§).

gens befallningshavande ofördröjligen vid offentlig förrättning, så kungjord, som i 26 § sägs, verkställa ny röstsammanräkning enligt de i 81 § 2, 3 och 4 mom. angivna grunder, dock att, där fall, som i 81 § 4 mom. sägs, inträffar och den avgångne är utsedd vid jämlikt 86 § företagen sammanräkning eller har varit efterträdare åt någon, som utsetts vid sådan sammanräkning, vad i 86 § 5 och 6 mom. för där avsedda fall finnes stadgat skall vinna motsvarande tillämpning.

Efter sammanräkningens avslutande skola valseدلarna åter inläggas under försegling.

89 §.

Vid förrättning, som i nästföregående paragraf avses, skall konungens befallningshavande i protokoll upptaga de föreliggande omständigheterna samt vilken på grund därav skall inträda i den avgångnes ställe eller, om efterträdare ej kunnat utses, anmärka detta förhållande. Förrättningen avslutas med uppläsande av protokollet.

Fullmakt för utsedd riksdagsman utfärdas av konungens befallningshavande. Sådan fullmakt skall vara av följande lydelse:

»Sedan» N. N. »blivit utsedd till ledamot av riksdagens andra kammare för (valkretsens namn) för en tid av fyra år, räknade från och med den 1 januari år (eller om den avgångne utsetts först efter fyraårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år»), men denna plats blivit ledig, har vid förrättning enligt 88 § av lagen om val till riksdagen för» (»samma valkrets» eller valkretsens namn) N. N. »blivit utsedd att inträda såsom ledamot av nämnda kammare för tiden till den 1 januari år» (eller om förrättningen hållits före fyraårsperiodens början: »för sagda tid»); »varom detta länder till bevis och fullmakt». Ort och tid.

Stockholm den 14 februari 1928.

David Bergström.

Gust. Andersson.

B. Hagström.

Tabell I år 1921.

Mandatfördelning, beräknad efter partiernas rösttal

Antalet mandat inom valkretsarna

Valkretsar	2 0 0 m a n d a t							2 1 0 m a n			
	Hö-ger	Bon-de-förb.	Libe-rala	Soc.-dem.	Vän-ster-soc.	Kom-mu-nister	Sum-ma	Hö-ger	Bon-de-förb.	Libe-rala	Soc.-dem.
1 Stockholms stad	5	—	1	7	—	1	14	5	—	1	8
2 Stockholms län	2	—	1	5	—	—	8	3	—	1	5
3 Uppsala »	1	1	1	2	—	—	5	1	1	1	2
4 Södermanlands »	1	—	2	3	—	—	6	1	—	2	4
5 Östergötlands »	3	1	1	5	—	—	10	3	1	1	6
6 Jönköpings »	3	1	2	2	—	—	8	3	1	2	2
7 Kronobergs »	2	1	1	1	—	—	5	3	1	1	1
8 Kalmar »	4	1	1	2	—	—	8	4	1	1	2
9 Gotlands »	1	2	—	—	—	—	3	1	2	—	—
10 Blekinge »	2	—	1	2	—	—	5	2	—	1	2
11 Kristianstads »	2	—	2	4	—	—	8	2	—	3	4
12 Malmö m. fl. städer	2	—	—	5	—	—	7	2	—	—	5
13 Malmöhus läns v:s	1	2	1	6	—	—	10	1	2	1	6
14 Hallands län	2	1	—	2	—	—	5	2	1	—	2
15 Göteborgs stad	2	—	1	4	—	—	7	2	—	1	4
16 Göteborgs o. Bohus läns landstingsområde	3	1	1	3	—	—	8	3	1	1	3
17 Älvsborgs läns n:a v:s	2	1	1	2	—	—	6	2	1	1	2
18 » » s:a »	3	—	—	1	—	—	4	3	1	—	1
19 Skaraborgs län	3	1	2	2	—	—	8	3	2	2	2
20 Värmlands »	1	—	3	4	—	1	9	1	—	3	4
21 Örebro »	1	—	2	4	—	—	7	1	1	2	4
22 Västmanlands »	1	1	1	3	—	—	6	1	1	1	3
23 Kopparbergs »	1	1	2	4	—	1	9	1	1	2	4
24 Gävleborgs »	1	1	2	4	1	—	9	1	1	2	4
25 Västernorrlands »	1	1	2	2	2	1	9	1	1	2	2
26 Jämtlands »	—	1	2	1	—	—	4	1	1	2	1
27 Västerbottens »	2	—	4	—	—	—	6	2	—	4	—
28 Norrbottens »	2	—	1	—	1	2	6	2	—	1	—
Hela riket	54	18	38	80	4	6	200	57	21	39	83

(oberoende av valkartellerna) vid andrakammarvalet år 1921.

beräknat efter folkmängden $\frac{1}{1}$ 1921.

d a t			2 1 5 m a n d a t							2 3 0 m a n d a t							
Vän-ster-soc.	Kom-mu-nister	Sum-ma	Hö-ger	Bon-de-förb.	Libe-rala	Soc.-dem.	Vän-ster-soc.	Kom-mu-nister	Sum-ma	Hö-ger	Bon-de-förb.	Libe-rala	Soc.-dem.	Vän-ster-soc.	Kom-mu-nister	Sum-ma	
—	1	15	5	—	1	8	—	1	15	6	—	1	8	—	1	16	1
—	—	9	3	—	1	5	—	—	9	3	—	1	5	—	—	9	2
—	—	5	1	1	1	2	—	—	5	1	1	1	2	—	—	5	3
—	—	7	1	—	2	4	—	—	7	1	—	2	4	—	—	7	4
—	—	11	3	1	1	6	—	—	11	3	1	2	6	—	—	12	5
—	—	8	3	1	2	2	—	—	8	4	1	2	2	—	—	9	6
—	—	6	3	1	1	1	—	—	6	3	1	1	1	—	—	6	7
—	—	8	4	1	1	2	—	—	8	5	1	1	2	—	—	9	8
—	—	3	1	2	—	—	—	—	3	1	2	—	—	—	—	3	9
—	—	5	2	—	1	2	—	—	5	2	—	1	3	—	—	6	10
—	—	9	2	—	3	4	—	—	9	2	—	3	4	—	—	9	11
—	—	7	2	—	—	5	—	—	7	3	—	—	5	—	—	8	12
—	—	10	1	2	1	6	—	—	10	2	2	1	6	—	—	11	13
—	—	5	2	1	—	2	—	—	5	2	1	1	2	—	—	6	14
—	—	7	2	—	1	4	—	—	7	2	—	1	5	—	—	8	15
—	—	8	3	1	1	3	—	—	8	4	1	1	3	—	—	9	16
—	—	6	2	1	1	2	—	—	6	2	1	2	2	—	—	7	17
—	—	5	3	1	—	1	—	—	5	3	1	—	1	—	—	5	18
—	—	9	3	2	2	2	—	—	9	4	2	2	2	—	—	10	19
—	1	9	2	—	3	4	—	1	10	2	—	3	4	—	1	10	20
—	—	8	1	1	2	4	—	—	8	1	1	3	4	—	—	9	21
—	—	6	1	1	1	3	—	—	6	1	1	1	4	—	—	7	22
—	1	9	1	1	2	4	—	1	9	1	1	3	4	—	1	10	23
1	—	9	1	1	2	4	1	1	10	1	1	2	4	1	1	10	24
2	1	9	1	1	3	2	2	1	10	1	1	3	2	2	1	10	25
—	—	5	1	1	2	1	—	—	5	1	1	2	1	—	—	5	26
—	—	6	3	—	4	—	—	—	7	3	—	4	—	—	—	7	27
1	2	6	2	1	1	—	1	2	7	2	1	1	—	1	2	7	28
4	6	210	59	22	40	83	4	7	215	66	22	45	86	4	7	230	

Tabell I år 1924.

Mandatfördelning, beräknad efter partiernas rösttal

Antalet mandat inom valkretsarna

Valkretsar	2 0 0 m a n d a t							2 1 0 m a n -			
	Hö-ger	Bon-de-förb.	Libe-rala	Fri-sin-nade	Soc.-dem.	Kom-mu-nister	Sum-ma	Hö-ger	Bon-de-förb.	Libe-rala	Fri-sin-nade
1 Stockholms stad	5	—	1	—	8	—	14	5	—	1	—
2 Stockholms län	2	1	—	—	5	—	8	2	1	—	1
3 Uppsala »	1	—	—	1	3	—	5	1	—	—	1
4 Södermanlands »	1	—	—	1	4	—	6	1	—	—	1
5 Östergötlands »	3	1	—	1	5	—	10	3	1	—	1
6 Jönköpings »	3	1	—	2	2	—	8	3	1	—	2
7 Kronobergs »	2	1	—	—	2	—	5	2	1	—	—
8 Kalmar »	4	2	—	—	2	—	8	4	2	—	—
9 Gotlands »	1	2	—	—	—	—	3	1	2	—	—
10 Blekinge »	2	—	—	—	3	—	5	2	—	—	—
11 Kristianstads »	2	1	—	2	3	—	8	2	1	—	2
12 Malmö m. fl. städer	3	—	—	—	4	—	7	3	—	—	—
13 Malmöhus läns v:s	1	2	1	—	6	—	10	1	2	1	—
14 Hallands län	2	1	—	—	2	—	5	2	1	—	—
15 Göteborgs stad	2	—	1	—	5	—	8	2	—	1	—
16 Göteborgs o. Bohus läns landstingsområde	3	—	1	—	3	—	7	3	—	1	—
17 Älvsborgs läns n:a v:s	2	1	—	1	2	—	6	2	1	—	1
18 » » s:a »	3	—	—	—	1	—	4	3	1	—	—
19 Skaraborgs län	3	1	—	2	2	—	8	4	1	—	2
20 Värmlands »	1	1	—	2	4	1	9	1	1	—	2
21 Örebro »	1	—	—	2	4	—	7	1	—	—	2
22 Västmanlands »	1	1	—	1	3	—	6	1	1	—	1
23 Kopparbergs »	1	1	—	2	4	—	8	1	1	—	2
24 Gävleborgs »	1	1	—	1	5	1	9	1	1	—	1
25 Västernorrlands »	1	1	—	1	5	1	9	1	1	—	1
26 Jämtlands »	1	1	—	1	2	—	5	1	1	—	1
27 Västerbottens »	2	—	—	3	1	—	6	3	—	—	3
28 Norrbottens »	2	—	—	—	2	2	6	2	—	—	1
Hela riket	56	20	4	23	92	5	200	58	21	4	25

¹ De dåvarande båda fraktionerna inom kommunistiska partiet, Höglunds- och Kilbomsrikt-

(oberoende av valkartellerna) vid andrakammarvalet år 1924.¹

beräknat efter folkmängden ¹/₁ 1924.

d a t			2 1 5 m a n d a t							2 3 0 m a n d a t							
Soc.-dem.	Kom-mu-nister	Sum-ma	Hö-ger	Bon-de-förb.	Libe-rala	Fri-sin-nade	Soc.-dem.	Kom-mu-nister	Sum-ma	Hö-ger	Bon-de-förb.	Libe-rala	Fri-sin-nade	Soc.-dem.	Kom-mu-nister	Sum-ma	
8	1	15	5	—	1	—	8	1	15	6	—	1	—	8	1	16	1
5	—	9	2	1	—	1	5	—	9	3	1	—	1	5	—	10	2
3	—	5	1	—	—	1	3	—	5	1	—	—	1	3	—	5	3
5	—	7	1	—	—	1	5	—	7	1	—	—	1	5	—	7	4
6	—	11	3	1	—	1	6	—	11	4	1	—	1	6	—	12	5
2	—	8	3	1	—	2	2	—	8	3	2	—	2	2	—	9	6
2	—	5	3	1	—	—	2	—	6	3	1	—	—	2	—	6	7
2	—	8	4	2	—	—	2	—	8	4	2	—	—	3	—	9	8
—	—	3	1	2	—	—	—	—	3	1	2	—	—	—	—	3	9
3	—	5	2	—	—	—	3	—	5	2	—	—	1	3	—	6	10
3	—	8	2	1	—	2	4	—	9	2	1	—	2	4	—	9	11
4	—	7	3	—	—	—	4	—	7	3	—	—	—	5	—	8	12
6	—	10	1	2	1	—	6	—	10	1	2	1	—	7	—	11	13
2	—	5	2	1	—	—	2	—	5	3	1	—	—	2	—	6	14
5	—	8	2	—	1	—	5	—	8	3	—	1	—	5	—	9	15
3	—	7	3	—	1	—	3	—	7	3	1	1	—	3	—	8	16
2	—	6	2	1	—	1	2	—	6	2	1	—	1	3	—	7	17
1	—	5	3	1	—	—	1	—	5	3	1	—	—	1	—	5	18
2	—	9	4	1	—	2	2	—	9	4	1	—	2	2	—	9	19
4	1	9	1	1	—	2	5	1	10	1	1	—	2	5	1	10	20
5	—	8	1	—	—	2	5	—	8	2	—	—	2	5	—	9	21
3	—	6	1	1	—	1	3	—	6	1	1	—	1	3	—	6	22
4	1	9	1	1	—	2	4	1	9	1	1	—	2	5	1	10	23
5	1	9	1	1	—	1	6	1	10	1	1	—	1	7	1	11	24
5	1	9	2	1	—	1	5	1	10	2	1	—	1	5	1	10	25
2	—	5	1	1	—	1	2	—	5	1	1	—	1	2	—	5	26
1	—	7	3	—	—	3	1	—	7	3	—	—	3	1	—	7	27
2	2	7	2	—	—	1	2	2	7	2	—	—	1	2	2	7	28
95	7	210	60	21	4	25	98	7	215	66	23	4	26	104	7	230	

ningen, räknade såsom ett parti.

Tabell II år 1921.

Mandatfördelning vid andrakammarvalet år 1921, därest fördelningen kretsvis tillsatta

Valkretsar		A n t a l r ö s t e r ¹					
		Höger	Bonde- förbun- det	Libe- rala	Social- demo- krater	Vänster- socia- lister	Kommu- nister
1	Stockholms stad	48,266	—	14,392	66,822	863	9,350
2	» län	17,748	3,832	9,144	32,023	—	4,358
3	Uppsala »	8,118	5,722	9,091	16,818	1,597	1,513
4	Södermanlands »	8,874	3,974	15,078	26,879	—	2,138
5	Östergötlands »	24,427	11,902	12,992	43,216	—	3,993
6	Jönköpings »	28,148	11,434	15,220	14,509	4,796	—
7	Kronobergs »	18,430	7,050	6,722	11,450	1,806	—
8	Kalmar »	27,982	7,374	7,752	14,106	1,742	2,165
9	Gotlands »	3,262	7,491	2,401	2,305	—	—
10	Blekinge »	12,343	3,285	7,466	16,692	987	—
11	Kristianstads »	18,781	5,448	18,926	25,583	1,277	—
12	Malmö m. fl. städer	23,569	—	3,410	42,466	—	741
13	Malmöhus läns v:s	15,963	17,959	11,516	49,969	—	729
14	Hallands län	16,900	10,560	5,770	13,386	—	—
15	Göteborgs stad	17,973	—	8,793	35,495	—	3,099
16	Göteborgs o. Bohus läns landstingsomr.	19,801	5,536	9,560	19,046	—	699
17	Älvsborgs läns norra v:s	12,743	8,188	10,723	14,969	956	—
18	» södra »	20,834	6,870	5,379	8,204	1,044	—
19	Skaraborgs län	21,735	13,430	14,122	13,703	1,327	1,565
20	Värmlands »	13,116	4,333	23,425	28,640	—	9,817
21	Örebro »	8,976	5,844	15,696	25,055	—	3,695
22	Västmanlands »	6,166	6,945	9,736	22,586	609	4,675
23	Kopparbergs »	6,603	9,804	19,531	27,096	3,548	8,182
24	Gävleborgs »	6,971	10,839	14,079	33,196	8,595	6,928
25	Västernorrlands »	10,621	10,384	16,359	15,535	14,070	5,589
26	Jämtlands »	5,637	7,075	12,783	5,740	2,708	3,161
27	Västerbottens »	14,423	3,187	19,273	2,818	4,002	—
28	Norrbottnens »	10,892	3,803	6,269	2,548	6,314	7,958
Hela riket		449,302	192,269	325,608	630,855	56,241	80,355

Mandatfördelning, om hela landet bildat en valkrets:

¹ Dessutom avgåvos under diverse partibeteckningar 7,322 röster, av vilka 7,157 avgivits i liberala partiet, erhåller detta parti ytterligare ett mandat jämlikt 86 § vallagen, medan mot-

skett efter de av de sakkunniga föreslagna grunderna och antalet valmandat varit 215.

A n t a l m a n d a t															Antal man- dat enl. för- utv. be- stäm.	
Höger		Bondeför- bundet		Liberala		Social- demokrater		Vänster- socialister		Kommun- ister		Summa				
Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Sum- ma		
5	1	—	—	1	1	8	1	—	—	1	1	15	4	19	16	1
3	—	—	—	1	—	5	—	—	—	—	—	9	—	9	9	2
1	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	5	—	5	5	3
1	—	—	—	2	—	4	—	—	—	—	—	7	—	7	7	4
3	—	1	1	1	1	6	—	—	—	—	—	11	2	13	12	5
3	—	1	1	2	—	2	—	—	1	—	—	8	2	10	9	6
3	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	6	—	6	6	7
4	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	8	—	8	9	8
1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	3	9
2	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	5	—	5	6	10
2	—	—	—	3	—	4	—	—	—	—	—	9	—	9	9	11
2	—	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	7	—	7	8	12
1	—	2	1	1	—	6	1	—	—	—	—	10	2	12	11	13
2	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	5	—	5	6	14
2	—	—	—	1	—	4	—	—	—	—	—	7	—	7	8	15
3	—	1	—	1	—	3	—	—	—	—	—	8	—	8	9	16
2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	6	—	6	7	17
3	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	5	—	5	5	18
3	—	2	—	2	—	2	—	—	—	—	—	9	—	9	10	19
2	—	—	—	3	—	4	—	—	—	1	1	10	1	11	10	20
1	—	1	—	2	—	4	—	—	—	—	—	8	—	8	9	21
1	—	1	—	1	—	3	—	—	—	—	1	6	1	7	7	22
1	—	1	—	2	1	4	—	—	—	1	—	9	1	10	10	23
1	—	1	—	2	—	4	—	1	1	1	—	10	1	11	10	24
1	—	1	—	3	—	2	—	2	1	1	—	10	1	11	10	25
1	—	1	—	2	—	1	—	—	—	—	—	5	—	5	5	26
3	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	7	—	7	7	27
2	—	1	—	1	—	—	—	1	—	2	—	7	—	7	7	28
59	1	22	3	40	3	83	2	4	3	7	3	215	15	230	230	
60		25		43		85		7		10						
60		25		43		85		7		10						

Stockholm under partibeteckningen »Nykterhetspartiet». Tillföras dessa 7,157 röster rösttalet för svarande minskning äger rum för socialdemokraterna.

Tabell II år 1924.

Mandatfördelning vid andrakammarvalet år 1924, därest fördelningen kretsvis tillsatta

Valkretsar	A n t a l r ö s t e r ¹					
	Höger	Bonde- förbun- det	Libe- rala	Frisin- nade	Social- demo- krater	Kommu- nister
1 Stockholms stad	55,137	—	11,568	7,166	79,103	9,376
2 » län	18,608	7,289	3,577	6,327	34,448	4,490
3 Uppsala »	8,848	4,937	1,419	6,148	18,545	1,407
4 Södermanlands »	9,712	3,897	989	11,859	30,085	1,549
5 Östergötlands »	24,845	11,378	4,920	7,782	42,418	3,990
6 Jönköpings »	22,824	11,809	—	16,094	17,438	3,163
7 Kronobergs »	17,877	7,732	—	5,315	13,524	1,445
8 Kalmar »	21,718	11,620	2,701	4,382	16,018	3,148
9 Gotlands »	4,590	6,972	—	2,773	2,867	—
10 Blekinge »	13,478	3,118	1,314	5,139	17,150	411
11 Kristianstads »	16,749	8,466	—	15,994	25,928	1,101
12 Malmö m. fl. städer	27,018	—	630	3,088	44,861	1,599
13 Malmöhns läns v:s	14,625	20,576	7,391	2,411	51,440	292
14 Hallands län	17,126	10,577	3,632	1,972	13,348	1,343
15 Göteborgs stad	20,956	—	8,030	2,549	36,831	4,309
16 Göteborgs o. Bohus läns landstingsomr.	19,827	5,110	5,252	3,385	17,440	1,506
17 Älvsborgs läns norra v:s	13,658	6,010	1,153	7,815	17,754	1,550
18 » » södra »	19,453	5,281	472	3,976	9,750	897
19 Skaraborgs län	24,044	10,024	1,106	13,587	17,796	1,091
20 Värmlands »	12,776	7,066	2,109	14,176	33,003	7,267
21 Örebro »	9,892	4,083	3,669	12,040	27,042	3,946
22 Västmanlands »	7,586	6,044	1,925	6,771	23,989	2,781
23 Kopparbergs »	7,980	8,036	1,588	17,078	31,434	7,198
24 Gävleborgs »	7,532	9,481	1,999	9,788	39,298	6,844
25 Västernorrlands »	11,234	10,913	1,482	9,698	33,638	6,301
26 Jämtlands »	6,641	5,849	1,039	9,485	10,563	3,281
27 Västerbottens »	14,713	231	1,662	17,508	9,460	—
28 Norrbottens »	11,810	3,897	—	4,607	10,236	9,617
Hela riket	461,257	190,396	69,627	228,913	725,407	89,902

Mandatfördelning, om hela landet bildat en valkrets:

¹ Dessutom avgåvos under diverse partibeteckningar 84 röster.

skett efter de av de sakkunniga föreslagna grunderna och antalet valmandat varit 215.

A n t a l m a n d a t															Antal mandat. enl. förutv. bestäm.	
Höger		Bondeförbundet		Liberala		Frisinnade		Socialdemokrater		Kommunister		Summa				
Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Summa		
5	—	—	—	1	2	—	1	8	—	1	1	15	4	19	16	1
2	—	1	—	—	—	1	—	5	—	—	1	9	1	10	10	2
1	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	5	—	5	5	3
1	—	—	—	—	—	1	1	5	—	—	—	7	1	8	7	4
3	—	1	1	—	1	1	—	6	—	—	1	11	3	14	12	5
3	—	1	1	—	—	2	1	2	—	—	—	8	2	10	9	6
3	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	6	—	6	6	7
4	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	8	—	8	9	8
1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	3	9
2	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	5	—	5	6	10
2	—	1	—	—	—	2	—	4	—	—	—	9	—	9	9	11
3	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	7	—	7	8	12
1	—	2	1	1	—	—	—	6	—	—	—	10	1	11	11	13
2	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	5	—	5	6	14
2	—	—	—	1	1	—	—	5	—	—	1	8	2	10	9	15
3	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	7	—	7	8	16
2	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	6	—	6	7	17
3	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	5	—	5	5	18
4	—	1	—	—	—	2	—	2	—	—	—	9	—	9	9	19
1	—	1	—	—	—	2	—	5	—	1	—	10	—	10	10	20
1	—	—	—	—	—	2	—	5	—	—	—	8	—	8	9	21
1	—	1	—	—	—	1	—	3	—	—	—	6	—	6	6	22
1	—	1	—	—	—	2	1	4	—	1	—	9	1	10	10	23
1	—	1	—	—	—	1	—	6	—	1	—	10	—	10	11	24
2	—	1	—	—	—	1	—	5	—	1	—	10	—	10	10	25
1	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	5	—	5	5	26
3	—	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	7	—	7	7	27
2	—	—	—	—	—	1	—	2	—	2	—	7	—	7	7	28
60	—	21	3	4	4	25	4	98	—	7	4	215	15	230	230	
60	—	24	—	8	—	29	—	98	—	11	—	—	—	—	—	
60	—	25	—	9	—	30	—	95	—	11	—	—	—	—	—	

Tabell III år 1921.

Mandatfördelning vid andrakammarvalet år 1921, därest fördelningen kretsvis tillsatta

Valkretsar		A n t a l r ö s t e r ¹					
		Höger	Bonde- för- bundet	Libe- rala	Social- demo- krater	Vänster- socialis- ter	Kommu- nister
1	Stockholms stad	48,266	—	14,392	66,822	863	9,350
2	» län	17,748	3,832	9,144	32,023	—	4,358
3	Uppsala »	8,118	5,722	9,091	16,818	1,597	1,513
4	Södermanlands »	8,874	3,974	15,078	26,879	—	2,138
5	Östergötlands »	24,427	11,902	12,992	43,216	—	3,993
6	Jönköpings »	28,148	11,434	15,220	14,509	4,796	—
7	Kronobergs »	18,430	7,050	6,722	11,450	1,806	—
8	Kalmar »	27,982	7,374	7,752	14,106	1,742	2,165
9	Gotlands »	3,262	7,491	2,401	2,305	—	—
10	Blekinge »	12,343	3,285	7,466	16,692	987	—
11	Kristianstads »	18,781	5,448	18,926	25,583	1,277	—
12	Malmö m. fl. städer	23,569	—	3,410	42,466	—	741
13	Malmöhus läns v:s	15,963	17,959	11,516	49,969	—	729
14	Hallands län	16,900	10,560	5,770	13,386	—	—
15	Göteborgs stad	17,973	—	8,793	35,495	—	3,099
16	Göteborgs o. Bohus läns landstingsomr.	19,801	5,536	9,560	19,046	—	699
17	Älvsborgs läns norra v:s	12,743	8,188	10,723	14,969	956	—
18	» » södra »	20,834	6,870	5,379	8,204	1,044	—
19	Skaraborgs län	21,735	13,430	14,122	13,703	1,327	1,565
20	Värmlands »	13,116	4,333	23,425	28,640	—	9,817
21	Örebro »	8,976	5,844	15,696	25,055	—	3,695
22	Västmanlands »	6,166	6,945	9,736	22,586	609	4,675
23	Kopparbergs »	6,603	9,804	19,531	27,096	3,548	8,182
24	Gävleborgs »	6,971	10,839	14,079	33,196	8,595	6,928
25	Västernorrlands »	10,621	10,384	16,359	15,535	14,070	5,589
26	Jämtlands »	5,637	7,075	12,783	5,740	2,708	3,161
27	Västerbottens »	14,423	3,187	19,273	2,818	4,002	—
28	Norrbottens »	10,892	3,803	6,269	2,548	6,314	7,958
Hela riket		449,302	192,269	325,608	630,555	56,241	80,355

Mandatfördelning, om hela landet bildat en valkrets:

¹ Dessutom avgåvos under diverse partibeteckningar 7,322 röster, av vilka 7,157 avgivits i liberala partiet, erhåller detta parti ytterligare ett mandat jämlikt 86 § vallagen, medan mot-

skett efter de av de sakkunniga föreslagna grunderna och antalet valmandat varit 210.

A n t a l m a n d a t															Antal mand enl. förutv. bestäm.	
Höger		Bondeförbundet		Liberala		Socialdemokrater		Vänster-socialister		Kommunister		Summa				
Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Summa		
5	1	—	—	1	1	8	1	—	—	1	1	15	4	19	16	1
3	—	—	—	1	—	5	—	—	—	—	—	9	—	9	9	2
1	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	5	—	5	5	3
1	—	—	—	2	—	4	—	—	—	—	—	7	—	7	7	4
3	—	1	1	1	1	6	—	—	—	—	—	11	2	13	12	5
3	—	1	1	2	—	2	—	—	1	—	—	8	2	10	9	6
3	—	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	6	—	6	6	7
4	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	8	—	8	9	8
1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	3	9
2	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	5	—	5	6	10
2	—	—	1	3	—	4	—	—	—	—	—	9	1	10	9	11
2	1	—	—	—	—	5	—	—	—	—	—	7	1	8	8	12
1	1	2	1	1	—	6	1	—	—	—	—	10	3	13	11	13
2	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	5	—	5	6	14
2	—	—	—	1	—	4	—	—	—	—	—	7	—	7	8	15
3	—	1	—	1	—	3	—	—	—	—	—	8	—	8	9	16
2	—	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	6	—	6	7	17
3	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	5	—	5	5	18
3	—	2	—	2	—	2	—	—	—	—	—	9	—	9	10	19
1	—	—	—	3	1	4	—	—	—	1	1	9	2	11	10	20
1	—	1	—	2	—	4	—	—	—	—	—	8	—	8	9	21
1	—	1	—	1	—	3	—	—	—	—	1	6	1	7	7	22
1	—	1	—	2	1	4	—	—	—	1	—	9	1	10	10	23
1	—	1	—	2	—	4	—	1	1	—	1	9	2	11	10	24
1	—	1	—	2	—	2	—	2	1	1	—	9	1	10	10	25
1	—	1	—	2	—	1	—	—	—	—	—	5	—	5	5	26
2	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	6	—	6	7	27
2	—	—	—	1	—	—	—	1	—	2	—	6	—	6	7	28
57	3	21	4	39	4	83	2	4	3	6	4	210	20	230	230	
60		25		43		85		7		10						
60		25		43		85		7		10						

Stockholm under partibeteckningen »Nykterhetspartiet». Tillföras dessa 7,157 röster rösttalet för svarande minskning äger rum för socialdemokraterna.

Tabell III år 1924.

Mandatfördelning vid andrakammarvalet år 1924, därest fördelningen kretsvis tillsatta

Valkretsar		A n t a l r ö s t e r ¹					
		Höger	Bonde- för- bundet	Libe- rala	Fri- sinnade	Social- demo- krater	Kommu- nister
1	Stockholms stad	55,137	—	11,568	7,166	79,103	9,376
2	» län	18,608	7,289	3,577	6,327	34,448	4,490
3	Uppsala »	8,848	4,937	1,419	6,148	18,545	1,407
4	Södermanlands »	9,712	3,897	989	11,859	30,085	1,549
5	Östergötlands »	24,845	11,378	4,920	7,782	42,418	3,990
6	Jönköpings »	22,824	11,809	—	16,094	17,438	3,163
7	Kronobergs »	17,877	7,732	—	5,815	13,524	1,445
8	Kalmar »	21,718	11,620	2,701	4,382	16,018	3,148
9	Gotlands »	4,590	6,972	—	2,773	2,867	—
10	Blekinge »	13,478	3,118	1,314	5,139	17,150	411
11	Kristianstads »	16,749	8,466	—	15,994	25,928	1,101
12	Malmö m. fl. städer	27,018	—	630	3,088	44,861	1,599
13	Malmöhus läns v:s	14,625	20,576	7,391	2,411	51,440	292
14	Hallands län	17,126	10,577	3,632	1,972	13,348	1,343
15	Göteborgs stad	20,956	—	8,030	2,549	36,831	4,309
16	Göteborgs o. Bohus läns landstingsomr.	19,827	5,110	5,252	3,385	17,440	1,506
17	Älvsborgs läns norra v:s	13,658	6,010	1,153	7,815	17,754	1,550
18	» » södra »	19,453	5,281	472	3,976	9,750	897
19	Skaraborgs län	24,044	10,024	1,106	13,587	17,796	1,091
20	Värmlands »	12,776	7,066	2,109	14,176	33,003	7,267
21	Örebro »	9,892	4,053	3,669	12,040	27,042	3,946
22	Västmanlands »	7,586	6,044	1,925	6,771	23,989	2,781
23	Kopparbergs »	7,980	8,036	1,588	17,078	31,434	7,198
24	Gävleborgs »	7,532	9,481	1,999	9,788	39,298	6,844
25	Västernorrlands »	11,234	10,913	1,482	9,698	33,638	6,301
26	Jämtlands »	6,641	5,849	1,039	9,485	10,563	3,281
27	Västerbottens »	14,713	231	1,662	17,508	9,460	—
28	Norrbottnens »	11,810	3,897	—	4,607	10,236	9,617
Hela riket		461,257	190,396	69,627	228,913	725,407	89,902

Mandatfördelning, om hela landet bildat en valkrets:

¹ Dessutom avgåvos under diverse partibeteckningar 84 röster.

skett, efter de av de sakkunniga³ föreslagna grunderna och antalet valmandat varit 210.

A n t a l m a n d a t															Antal mandat enl. förl. ntv. bestäm.	
Höger		Bondeförbundet		Liberala		Frisinnade		Socialdemokrater		Kommunister		Summa				
Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Jäml. 77 §	Jäml. 86 §	Summa		
5	2	—	—	1	2	—	1	8	—	1	1	15	6	21	16	1
2	—	1	—	—	—	1	—	5	—	—	1	9	1	10	10	2
1	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	5	—	5	5	3
1	—	—	—	—	—	1	1	5	—	—	—	7	1	8	7	4
3	—	1	1	—	1	1	—	6	—	—	1	11	3	14	12	5
3	—	1	1	—	—	2	1	2	—	—	—	8	2	10	9	6
2	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	5	—	5	6	7
4	—	2	—	—	—	—	—	2	—	—	—	8	—	8	9	8
1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	3	3	9
2	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	5	—	5	6	10
2	—	1	—	—	—	2	1	3	—	—	—	8	1	9	9	11
3	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	7	—	7	8	12
1	—	2	1	1	1	—	—	6	—	—	—	10	2	12	11	13
2	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	5	—	5	6	14
2	—	—	—	1	1	—	—	5	—	—	1	8	2	10	9	15
3	—	—	—	1	—	—	—	3	—	—	—	7	—	7	8	16
2	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	6	—	6	7	17
3	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	5	—	5	5	18
4	—	1	—	—	—	2	—	2	—	—	—	9	—	9	9	19
1	—	1	—	—	—	2	—	4	—	1	—	9	—	9	10	20
1	—	—	—	—	—	2	—	5	—	—	—	8	—	8	9	21
1	—	1	—	—	—	1	—	3	—	—	—	6	—	6	6	22
1	—	1	—	—	—	2	1	4	—	1	—	9	1	10	10	23
1	—	1	—	—	—	1	—	5	—	1	—	9	—	9	11	24
1	—	1	1	—	—	1	—	5	—	1	—	9	1	10	10	25
1	—	1	—	—	—	1	—	2	—	—	—	5	—	5	5	26
3	—	—	—	—	—	3	—	1	—	—	—	7	—	7	7	27
2	—	—	—	—	—	1	—	2	—	2	—	7	—	7	7	28
58	2	21	4	4	5	25	5	95	—	7	4	210	20	230	230	
60		25		9		30		95		11						
60		25		9		30		95		11						